

Könyvismertetés

Anti-Jeanneret

*Françoise Choay: Urbanizmul, utopii și realități, 107 old., Editura Paideia & Simetria, Bukarest, 2002.*¹

Hogyan kerül a csizma az asztalra? Ki ez a Jeanneret, miért lát napvilágot egy majdnem négy évtizede megírt francia, illetve néhány éve román nyelven újra kiadott tanulmány recenziója a Geográfus Hírlevél oldalain? Vegyük ab ovo usque ad mala.

A XXI. századi városok lakosainak fontosabb igényei a tervezőkkel szemben a következő pontokban fogalmazódnak meg: szélesebb járdák, sétálóutcák, jobb megvilágítás, több fa és zöldövezet, biztonságosabb átjárók, biciklisávok. Vagyis, ha egy szóval szeretnénk mindezt összefoglalni, a kívánság egy környezetbarát város. Ennek a várostervezésnek az egyik legismertebb szószólója Françoise Choay, aki az opusát egy általa szerkesztett nagyobb lélegzetű kötet bevezető tanulmányaként jelentette meg 1965-ben. Célja kettős volt: egyrészt egyszerű és világos antológiában leleplezni Le Corbusiernek, a szerző által csalásnak nevezett tétéleit, másrészt megcáfolni a piedesztálra emelt urbanizmusnak, mint önálló tudománynak a létjogosultságát.

A kötetet Kovács Kázmér által szignált fordítói előszó vezeti be, amit a szerzőnek a fordítójához címzett levele követ. Ebből értesülünk a mű megjelenésének körülményeiről. A második világháború után az értelmiség az ipari városok nyomorában élő munkásosztállyal való együttérzése és a nagyvárosok iránti bizalmatlanság sajátos keveréke minduntalan felbukkan a városokat érintő reformjavaslatokban. Minthogy a tervezők és reformerek igyekeztek kiküszöbölni a nagyvárosi élet nemkívánatos jelenségeit, kezdeményezéseikben éppúgy testet öltött a városokkal szembeni korabeli fenntartás és elégedetlenség, mind pedig az urbánus lét valamiféle pozitív, emberi mértéket öltő jövőképe. Charles Edouard Jeanneret, avagy ismertebb nevén Le Corbusier ez utóbbi elképzelés képviselője, a francia modernizmus és racionalizmus legismertebb alakja, kinek véleménye szerint ajánlott a várost alkotó, személytelenné általánosított épületek és az ember konkrét személyisége, továbbá az épületek elvont szabályossága és a természet szabadsága közötti ellentmondást az alaprajz változtatásával, a külső és a belső egymásba való átvezetésével mesterségesen feloldani. Olyan építészetet kívánt Le Corbusier megteremteni, melyet nem csak a funkcionalizmus, a racionalizmus, valamint a kifejező forma tesz emberivé, hanem mindezen túl az épületek, az épülettömbök, a városnegyedek és maga a város anyagi mivoltában is emberivé válik. Tapasztalatait az emberi test arányrendszeréből kiinduló modulor és a lakógép elméletekben összegezte. Elképzeléseit főleg az 1949-ben tervezett Chandigarhban próbálta megvalósítani. Choay szerint azonban mindez csak szemfényvesztés, a funkcionalizmus pedig ítéltetett és „holt nyelvnek minősíthető”.

A kötet első fejezetében az urbanizmusról értekeznek és bemutatja a preurbanizmusra jellemző, az ipari várost górcső alá vevő és élesen elítélő fontosabb mozgalmakat: a progresszív és a kulturális modellt, valamint a marxizmust és az amerikai anti-urbanizmust.

A második fejezet az urbanizmus fontosabb irányzatait vázolja. Míg a progresszív irányzatot „csak” a számító értelem, a haladás, a racionalizmus és a technokrata mentalitás jellemzi, addig a kulturális modell, mely a kultúra folyamatosságát és a hagyományok tiszteletben tartását tekinti elsődleges feladatnak, regresszívnek minősíti. Végül

¹ a. m.: Urbanizmus, utópiák és realitások

megismerkedhetünk a szerző szerinti egyetlen olyan várostervező elképzeléssel, mely integrálni kívánja az ökológiai várostervezést; ez az naturalizmus. Ide tartoznak a garden-city és a ville radieuse mozgalmak.

A harmadik fejezetben Choay kétségbe vonja az urbanizmusnak, mint tudománynak a létét. „Itt az ideje — írja —, hogy a geográfus együttműködjön a higiéniai szakemberrel, valamint mindketten a szociológussal. Ez olyan feladat, mely bevonja a tervezésbe a gazdasági szakértőt, a demográfust, az esztétikust, anélkül, hogy valakinek privilegizált helyet nyújtson e munkában”. Ezért nem tekinthető az urbanizmus külön tudománynak, hanem csak a felsorolt tudományok részének.

A kötetet igen tartalmas jegyzet, névmutató, valamint Françoise Choay laudatója egészíti ki.

És végül, azért szól a recenzió pont erről a kötetről, mert a magyarországi egyetemeken majd tíz éve tanítják, tanítjuk a városökológiát, és mindeddig nem született, nem építészek számára írt, a városok ökológiai tervezését bemutató könyv, illetve a románul vagy franciául tudók figyelmét hivatott felhívni erre az alapvető opusra.

Géczi Róbert